

**PARTICIPACIÓ I
ASSOCIACIONISME DE
LES DONES A VIC
“TREBALL FINAL DE
GRAU D'EDUCACIÓ
SOCIAL”**

PARAREDA I VILA, Andrea

4t Curs d'Educació Social

Treball Final de Grau

Tutora: Núria Simó

Facultat d'Educació – Universitat de Vic

Vic, maig de 2013

Resum

L'objectiu d'aquest treball és visibilitzar la participació de les dones a la ciutat de Vic, per tal de reconèixer el seu paper dins la societat. Aquest treball pretén doncs, ressaltar una presència visible i empoderada de les dones dins les associacions i, també, un canvi de mirada que permeti veure les dones com a protagonistes de canvis i transformacions.

La divisió tradicional del treball va confinar la dona a l'espai privat, de manera que l'allunyà de la participació política, institucional i social de la vida. L'aportació del moviment associatiu femení ha estat clau, i la influència que ha exercit en les conquestes socials és evident.

Com a producte final i per tal de donar evidència de la participació de les dones a la ciutat, adjunto un llibret on es pot trobar totes les associacions de dones que hi ha Vic, amb la seva fitxa tècnica pertinent i la mirada d'algunes de les dones que participen activament d'aquest associacionisme femení.

Abstract

The aim of this study is to make visible the women's participation in the city of Vic, in order to recognise their role in society, so this work tries to stand out a visible, empowered presence in associations, and also a different sight to understand women as a main theme of changes and transformations.

Traditional task division banished women at home, so that, they were isolated from political, institutional and social participation. The feminine associative movement and its influence for social conquests have been key and clear.

As a final result, and in order to show the women's participation in the city, there's a booklet attached where you can find all women's associations from Vic, with their fact sheet, and different sights of women who participate actively in this feminine associationism.

Paraules clau: participació, ciutadania, empoderament i democràcia participativa

Key words: participation, citizenship, empowerment and participatory democracy

Agraïments

Tinc tant per agrair que no sé per on començar. Però em sembla just, començar agraint a totes i cada una de les protagonistes del meu treball final de grau, a totes les veus i els silencis dels que m'han obsequiat, a totes les vivències personals que han compartit amb mi, als moments viscuts juntes i a la seva predisposició per ajudar-me en aquesta recerca.

Segon de tot agrair en Jordi Farres l'ajuda pel que fa al disseny gràfic del producte final de la meva investigació, gràcies per tenir aquesta ment plena d'imaginació i per estar disposat a proporcionar-me una porció del teu temps, prenent consciència del poc temps que t'he donat per realitzar l'obra final del meu TFG.

Seguidament a tu Núria, la meva fidel tutora, que m'has acompanyat en aquesta recerca d'una forma incondicional, transmetent-me totes les teves armes de coneixement, escoltant la meua veu i recolzant-me en tot moment. A vegades hem pensat que no arribaríem, però hem format un grup unit, no m'he sentit sola davant les dificultats i això m'ha ajudat a tirar endavant. Gràcies!

A tu Diana, que m'has acompanyat en el meu dia a dia, a casa, amb les meves preocupacions, amb els nervis, amb els moments de "plorera", en donar-me ales quan volia tirar la tovallola, escoltant els meus petits triomfs diaris, en obsequiar-me en menjars exquisits... gràcies per aguantar-me.

I ja per últim, a totes aquelles persones que formen part del meu dia a dia, per tot aquest temps que he perdut d'estar amb vosaltres, per tants dies de parlar-vos de les meves preocupacions, per l'estrès que he dipositat a vegades en vosaltres, per els alts i baixos que aquest últim mes he viscut... Gràcies i fins ben aviat!

Índex

1. Introducció	1
Part Teòrica:	
2. Fonamentació teòrica	4
2.1. Conceptes clau	4
2.2. Associacionisme	7
2.3. Associacionisme segons el gènere: dones	9
2.4. El voluntariat	15
Part Pràctica:	
3. Objectius del treball	17
4. Metodologia	17
5. Discussió	27
6. Conclusions	36
7. Bibliografia	44
8. Annex	46

1. Introducció

Presentació

“Participació i associacionisme de les dones a Vic” pretén fer una mirada diferent cap al col·lectiu de les dones com a precursors, impulsores i agents actius dins de la nostre societat.

La pretensió és i ha estat que totes les entitats associatives de dones i per a dones es vegin reflectides en aquest treball partint tant del coneixement previ del tema com de les informacions extretes de les mateixes entitats existents.

L'objectiu ha estat fer una recerca de quina és l'experiència i punt de vista davant d'aquest tipus de participació com a dones i com a part participant d'un projecte col·lectiu. A partir del contacte amb les diferents entitats i associacions de dones i per a dones s'ha intentat fer una immersió a partir de la mirada de les mateixes, persones clau en tot el procés de construcció de l'entitat i del treball en sí.

Cal tenir en compte que aquesta no ha estat una recerca científica i basada amb dades, tot al contrari, precisament ha estat una recerca totalment vivencial i experimental en el que s'ha compartit el dia a dia amb les protagonistes de les històries que s'exposen i on el recull d'informació es basa en quelcom totalment subjectiu. Posteriorment es fa un enllaç amb la part més teòrica per tal de que les observacions i conclusions estiguin fonamentades amb una part teòrica però la riquesa del treball està, precisament, en aquesta personalització i aquestes mirades tant particulars de les dones que han format part de la meva experiència.

La base del treball han estat les entrevistes realitzades amb totes aquestes dones, espais d'intercanvi i de conversa que m'han permès conèixer més enllà del que la mateixa entitat pot intentar oferir ja que l'experiència era en primera persona. Totes aquestes entrevistes no han estat transcrites literalment sinó que s'ha realitzat un diari de camp el qual ha permès encabir-hi d'altres observacions, opinions, reflexions i sensacions, fet que la transcripció no hagués permès.

Justificació

L'associacionisme i la participació de la dona sempre ha estat molt enfocada cap a la participació política, fet que em va fer replantejar la possibilitat de fer un treball relacionat amb la dona però buscant una mirada totalment diferent.

Vic, la meua ciutat i el meu entorn més pròxim, em van semblar un lloc adequat per tal de fer aquest petit treball de recerca, ja que el col·lectiu de les dones m'interessa i el qual em semblava que a la ciutat no n'hi havia prou difusió ni reconeixement. La investigació en aquesta línia m'ha permès de conèixer amb més exactitud quina és realment la incidència que les dones tenen en l'associacionisme a Vic així com de creixement personal al compartir petites vivències amb les dones participants i que han col·laborat en aquest treball. D'altra banda, també m'ha permès conèixer i entendre millor què impulsa a les dones a associar-se i a participar en projectes comuns a la ciutat.

Parts de la recerca

El treball s'ha intentat estructurar d'una manera coherent i raonada a través de diferents apartats, que són els següents:

- Introducció: el qual consta d'una presentació del tema desenvolupat, una justificació dels fets que han motivat la recerca en qüestió i les parts que estructuraven el mateix treball.
- Fonamentació teòrica: en aquest apartat és on es troba la part més teòrica, la recerca de la documentació ja escrita i publicada relacionada amb el tema de l'associacionisme i participació de les dones.
- Objectius del treball: idees concretes que es pretenen assolir amb la recerca.
- Metodologia: en aquest apartat he explicat quin tipus d'estudi he realitzat, quines han estat les participants i les veus de la meua recerca, els instruments utilitzats per la recollida de dades i l'estructura de la meua categorització.
- Discussió: hi consta l'anàlisi pròpiament de les dades que s'han extret a partir de les entrevistes relacionant-les amb el marc teòric ja existent, triangulant la informació obtinguda.

- **Conclusions:** en aquest apartat es recullen les conclusions extretes en el coneixement adquirit al llarg de la realització de tot el treball de recerca.
- **Bibliografia:** referències utilitzades per elaborar el treball.
- **Annex:** informació rellevant del treball i complementària.

2. Fonamentació teòrica

2.1. Conceptes clau

La primera part del marc teòric pretén analitzar i investigar alguns conceptes que he considerat claus per la meua recerca. Conceptes com: participació, ciutadania, empoderament i democràcia participativa. La meua intenció no és presentar una conceptualització genèrica d'aquests termes, sinó ajudar a captar el lector des de quin punt de vista em situo com a autora de la investigació en el significat d'aquests conceptes.

És necessari centrar-nos en un lèxic comú per evitar el perill d'utilitzar els mateixos noms per diferents conceptes. La definició que l'antropòleg Carlos Gimenez fa de la **participació**, sembla un bon inici per contextualitzar el concepte, "*Ser present a, ser part de, ser tingut en compte per i per a, involucrar-se, intervenir en, etc. Participar és influir, responsabilitzar-se. La participació és un procés que enllaça necessàriament els subjectes i els grups; la participació d'algú en alguna cosa relaciona aquest amb els altres també involucrats. Ser participant implica ser coagent, cooperant, coautor, coresponsable*". (Giménez, 2002:45)".

Aquesta definició permet parlar de la importància de la interacció alhora de participar. És aquesta dimensió relacional que dóna sentit a la participació.

Tal i com explica Marchioni (2001:26) "*Sin participación no hay proceso, no hay cambios reales o, mejor dicho, los cambios siempre serán el producto de las decisiones de otros y nosotros seremos simples receptores de las consecuencias*". Per intervenir en la comunitat, per formar part dels canvis reals de l'entorn més proper, la participació és fonamental.

Marchioni (2001) esmenta un seguit d'afirmacions que orienten cap a aspectes a tenir en compte alhora de parlar de participació, aquestes són les següents:

- Avui en dia pocs participen en moltes coses i molts en cap. Aquesta situació no és bona ni per uns ni per els altres, ja que uns poc carreguen amb la responsabilitat i el pes i els altres deleguen.
- El procés comunitari treballa perquè hi hagi moltes persones participant poc (per no convertir la participació en una concentració de poder), però tenint la possibilitat de ser i sentir-se part del procés en la seva globalitat.

- Dir o pensar que tota la comunitat participa no és una utopia és una tonteria. Mai participarà tot el món, però el procés no exclourà a ningú la possibilitat de participar i haurà de tenir capacitat per incorporar a les persones que hi estan interessades. Això significa que el procés és obert (per poder incorporar) i flexible, per poder-se adaptar a les condicions reals de les persones i perquè aquestes puguin participar des de les seves circumstàncies personals.

Les Nacions Unides entenen la participació com una acció o accions on hi intervenen els diferents agents socials units per un mateix interès i de forma autònoma, també formulen i realitzen demandes i projectes i aquest fet comporta la inserció activa, directa i creixent de la ciutadania. La gent participa quan està en comunitat i de forma transparent, sobre quines són les seves necessitats prioritàries i les millors maneres de resoldre-les (PNUD, 1993).¹

Així, es podria dir que la participació implica anar més enllà d'allò individual i pensar en el benestar comunitari, i assumir per part de les persones un nivell de compromís amb una acció construïda col·lectivament. Aquesta participació es pot donar de manera directa en els espais locals, però també de manera transterritorial en formes crítiques que qüestionin els models socials imperants, com poden ser els actuals moviments socials globals.

Un altre concepte, el de **ciutadania**, s'entén com a subjecte per al funcionament de les ciutats, enteses aquestes com espais no només geogràficament delimitats, sinó com a sinònim de persones que viuen en un territori, que participen dels seus espais vitals, on les persones desenvolupen les seves vides i creen les xarxes de relacions, regides per la carta de drets humans i no per les constriccions legislatives (Heras, 2008:22). En aquest sentit, es considera ciutadania plena, l'exercici dels drets que comporta el poder decidir, i per participació social d'aquesta, l'exercici i la voluntat de fer-ho o no, els moments, els mitjans i els nivells en què hom vol participar. Per això cal tenir en compte relacions horitzontals entre les persones, amb una política de la diferència i la identitat que reconegui la diversitat però que també busqui interessos comuns.

En aquesta línia, s'entén per participació activa. *“un derecho de ciudadanía, una acción colectiva y social que genera un compromiso y, por lo mismo, una responsabilidad compartida que permite intervenir en las decisiones, crea oportunidades para el desarrollo de capacidades sobre todo para aquellas personas que tradicionalmente*

¹ L'informe 1993 examina quantes persones participen en els esdeveniments i processos que determinen les seves vides i la manera en què ho fan.

han sido excluidas y favorece o expresa un sentimiento de identidad asociado a una comunidad, siempre y cuando se practique en clave de equidad. Para ello, es imprescindible partir de las experiencias e intereses de las personas participantes. Esto implica que son ellas quienes definen los temas a tratar, y que las relaciones dentro del proceso son horizontales y estimuladas por un diálogo igualitario. Todo ello convierte la participación activa en un proceso social y educativo que busca el cambio, la transformación y la mejora, tanto social como individual, de la Sociedad. (Folgueiras, 2007:30)

Les persones aprenen a ser ciutadanes actives participant directament, i pot ser a través d'aquesta participació on la ciutadania adquireixi una consciència crítica sobre els problemes, la motivació pel canvi i el compromís i la responsabilitat dels resultats.

Un altre concepte que resulta clau per avançar en aquest marc teòric és la paraula **empoderament**, per la importància que aquest rep a l'hora de fomentar una participació activa. Segons Rappaport (1987,122) l'empoderament és un "*mecanisme per mitjà del qual les persones o organitzacions i les comunitats guanyen domini sobre els seus propis assumptes*".

Cal considerar doncs, que la participació que promou l'"empoderament" (empowerment en anglès) de la ciutadania no solament es refereix al lliurament d'informació, l'escolta i la petició de demandes, ni als contactes regulars amb les associacions locals, sinó que va més enllà i busca promoure que la ciutadania assumeixi també la responsabilitat per l'entorn on viu, mentre que l'Administració admet també cedir facultats perquè aquella decideixi i actuï en relació amb els problemes que l'afecten. D'aquesta manera, participar per "empoderar" no és solament "col·laborar" amb una gestió administrativa, sinó que implica fer més passos i brindar la possibilitat perquè, juntament amb les autoritats, les persones desenvolupin accions directes. I d'aquest procés de canvi en el qual les persones augmenten la seva capacitat de decidir és on es percep una transformació de les relacions desiguals (entre gèneres, en una xarxa, etc.).

Lídia Garcia i Maribel Cárdenas (2007) parlen de la **democràcia participativa**, que és aquella que ens representa i que té per objectiu que la ciutadania, els moviments socials i les entitats participin en les decisions que es prenen en l'àmbit polític. Pretén fomentar, a través del diàleg, una relació més directa entre els ajuntaments i la ciutadania, com també la implicació d'aquesta en el disseny, l'elaboració i l'execució de polítiques públiques. Les pràctiques participatives exigeixen transparència,

planificació, responsabilitat, claredat i coneixement i també un retorn, que vol dir que els ajuntaments escolten, analitzen i estudien les possibilitats de les qüestions plantejades. Cal vetllar per la inclusió dins la participació local, programant actuacions on tothom pugui assistir, adaptant-se a les necessitats de les diferents tipologies de persones que conformen el municipi.

2.2. Associacionisme

Degut a que el meu treball pretén com a objectiu final mostrar i visibilitzar la participació de les dones a la ciutat de Vic, a través d'organitzacions formals com són les associacions. Començo amb una petita explicació per ubicar-nos pel que fa el seu significat, el seu funcionament i la tipologia que estableix Marchioni (2001).

Les associacions són agrupacions de persones constituïdes per a realitzar una activitat col·lectiva d'una forma estable, organitzades democràticament i sense ànim de lucre. D'aquesta definició, en podem extreure les següents característiques:

- Grup de persones
- Objectius i/o activitats comunes
- Funcionament democràtic
- Sense ànim de lucre:
- Independents

Respecte a aquestes característiques cal aclarir que no tenir ànim de lucre implica la possibilitat d'obtenir guanys però amb l'obligació de reinvertir-los en la finalitat social, sense que es pugui repartir en cap cas entre els associats ni cedir gratuïtament a persones físiques determinades o a entitats amb ànim de lucre.

- Tenir excedents econòmics en finalitzar l'any
- Tenir contractats laborals a l'Associació
- Realitzar Activitats Econòmiques que puguin generar excedents econòmics

Una associació està constituïda voluntàriament per tres o més persones per a complir una finalitat d'interès general o particular. En les associacions és rellevant l'existència d'un capital humà, és a dir, els socis són un element fonamental en la constitució d'una associació.

En les associacions hi ha dos òrgans:

- L'assemblea general constituïda per tots els associats, que com a òrgan sobirà pot deliberar sobre qualsevol assumpte d'interès per a l'associació, adoptar acords en l'àmbit de la seva competència i controlar l'activitat de l'òrgan de govern.
- La junta directiva que administra i representa l'associació, d'acord amb la llei, els estatuts i els acords adoptats per l'assemblea general.

Segons Marchioni (2001:77-78) distingim entre les següents tipologies d'associacions:

- Associacions de tipus general, com poden ser les associacions de veïns, de les que en teoria tot el món pot ser soci i es poden ocupar de qualsevol tema o problema.
- Associacions de tipus sectorial, és a dir, que persegueixen un fi de tipus particular o sectorial o que associen persones d'una determinada categoria o que comparteixen un interès específic.
 - Educatives: AMPES (Associacions de pares i mares).
 - Sanitàries i sòcio-assistencials: associacions destinades a malalts o a familiars o persones que s'organitzen per lluitar contra determinades malalties o situacions patològiques.
 - Ocupacionals: associacions contra l'atur, per a la creació de treball, cooperatives...
 - Del temps de lleure, de la cultura o de l'esport.

També voldria remarcar aquelles que, per diferents motius, no arriben a formalitzar-se, formada per grups no formals, que poden ser de gran rellevància social.

2.3. Associacionisme segons el gènere: dones

Seguidament em centro en el teixit associatiu femení, ja que em donarà moltes pistes alhora d'entendre i analitzar les associacions que he conegut durant el meu treball final de grau.

Per poder parlar del teixit associatiu de dones, cal conceptualitzar el “moviment feminista” i “l'associacionisme femení”.

El moviment feminista és un moviment social que es gesta i neix en el marc d'una reflexió reivindicativa. Crea una teoria: la teoria feminista que nodreix grups organitzats amb unes reivindicacions concretes. El feminisme és una praxi que genera una teoria. El feminisme, a part de comptar amb una teoria, unes reivindicacions i unes organitzacions, també estableix fluxos de comunicació a través de les diferents organitzacions que l'integren (Murillo, 2003).

Tanmateix, l'associacionisme femení no pot qualificar-se com a moviment social; no disposa d'una teoria pròpia, però sí que és hereu del feminisme: té organitzacions, però no reivindicacions. Aquestes organitzacions són entitats de participació d'àmbit local o estatal que, excepcionalment, tenen una dimensió internacional. Els objectius pels quals les dones s'associen poden ser diversos: polítics, socials, d'oci i culturals, de salut, etc., i els motius per a fer-ho poden ser per iniciativa pròpia o, de vegades, per iniciativa d'alguna administració. Encara que siguin llocs de trobada i intercanvi i espais d'aprenentatge, no han de tenir necessàriament una dimensió reivindicativa o transformadora en termes de gènere, malgrat que al final, per a moltes dones, pertànyer a aquestes associacions pugui convertir-se en una experiència de caire alternatiu (Murillo, 2003).

Les associacions també formen part de les organitzacions de dones, encara que no constitueixin el moviment feminista. Tots dos, el moviment social i l'associacionisme, tenen la dona com a subjecte, coincideixen en llocs comuns i es retroalimenten. Segons Murillo (2003, 33), “el feminisme és el que impulsa, sens dubte, l'associacionisme, però l'associacionisme és també el que dóna sentit al feminisme”.

Per contextualitzar el present treball esmentar l'associacionisme concret donat per el gènere femení. Aquest s'origina i es gesta en el marc de les polítiques d'igualtat (Murillo, 2003). Són associacions de dones, principalment de base local, que presenten en els seus respectius territoris demandes concretes sobre problemàtiques i necessitats de les dones en cada context determinat. Per plantejar les seves demandes, les dones, a més de les clàssiques estratègies de pressió, comencen a utilitzar les estratègies de representació, que es materialitzen fonamentalment a través de la participació de grups de dones en estructures de participació ciutadana

institucionalitzades, que permeten incidir, en major o menor grau, en les decisions dels poders polítics públics (Martínez, 2005).

Les associacions de dones es caracteritzen per procurar espais i llocs plurals i alternatius als limitats que els ofereix l'àmbit domèstic i que els brinden una privacitat que a casa no poden trobar, lluny de la mirada masculina, on disposen d'un temps per a elles mateixes i mantenen relacions socials amb altres dones, intercanviant-hi experiències (Murillo, 2003:42). Aquestes associacions són un espai col·lectiu on les dones poden veure que la seva trajectòria individual té cabuda dins una dimensió col·lectiva de la vida. Segons Maquieira (1995:263-338) "a les associacions s'hi produeix una objectivació dels problemes que dona lloc a una gran capacitat transformadora que permet, en molts casos, trànsits cap a la ciutadania". En definitiva, es diria que, a través de les associacions, les dones poden exercir un paper de protagonistes dels canvis que es produeixen en la societat.

La participació de les dones dins les seves associacions es caracteritza per ser baixa (Murillo, 2003). Com demostra l'estudi de Soledad Murillo, totes les associacions es queixen de la manca de participació de les associades i també de la manca d'iniciativa. Així mateix manifesten que cap no vol assumir responsabilitats. Aquestes observacions són avalades per altres estudis que s'han preocupat del tema (Murillo, 2003). A partir d'aquestes reflexions, algunes autores han començat a parlar de dos tipus de participants: les usuàries i les beneficiàries. Les primeres serien les que, a part de participar de les activitats de l'associació, col·laboren en l'organització d'aquesta i hi tenen un grau d'implicació major. Les beneficiàries, en canvi, es beneficiarien de les activitats dutes a terme per l'associació sense comprometre-s'hi.

En la participació associativa hi continua havent una taxa més alta d'associació dels homes que de les dones, tot i que les diferències es redueixen quan tenim en compte les maneres de participar més informals però de més implicació (Liñeira, 2009).

Pel que fa el tipus d'associacions sembla que hi ha una certa especialització de gènere en la participació en les associacions; els homes participen més en associacions politicoinstitucionals i recreatives, i les dones col·laboren més en associacions que fan servir accions socioeconòmiques i que cerquen béns col·lectius (orientació social i serveis col·lectius). Aquestes diferències són més importants si restringim les associacions a aquelles dedicades a la cura (associacions de pares i mares, les de drets humans i cooperació, les de caritat o ajuda social, les protectores d'animals, i les

associacions de malalts i familiars malats) i si ens centrem en les formes de participació més informals però que demanen més implicació (Liñeira, 2009).

Les dones són una part important pel que fa a la configuració dels espais socials, però segueixen vivint la desigualtat en molts àmbits socials (laborals, educatius, familiars, públics, etc.), això fa que es constitueixin a si mateixes dins de les estructures de poder reproductores, interioritzant un rol social de gènere acrític davant la dominació, que elles mateixes simplifiquen, en moltes ocasions, i de la qual és difícil desprendre's.

Actualment estem vivint moltes situacions que fan que aquestes desigualtats es transformin, ja que ens trobem un context social canviant (Pujol, 2007:14) pel que fa a:

- Nous rols de les dones, noves demandes dels homes, nou paper de la família, pluralitat de formes de convivència i canvis en l'esfera de les relacions personals.
- Cicles vitals fragmentats, imprevisibles, no estandarditzats.
- Diversitat cultural, interculturalitat, nova ciutadania.
- Increment dels estàndards de vida, del temps lliure i de la formació.
- Interdependència i complexitat dels problemes, amb una incertesa conceptual per fer-hi front.
- Complexitat en els valors, els interessos i les preferències.
- Increment de la dificultat d'atendre les situacions de dependència.
- Múltiples eixos de desigualtat social.
- Sistemes de producció massius i cada vegada més especialitzats, esfera econòmic-laboral més flexible.
- Nous valors i noves formes d'acció col·lectiva, pluralitat d'agents i d'interessos.
- Mobilitat, superació de les limitacions de les fronteres territorials, impacte de la globalització.

Aquests factors de transformació interactuen i es reforcen entre si i plantegen nous reptes a la societat. És per això que per fer front a, cal la implicació de tots els agents

socials i això vol dir que, a l'hora de tirar endavant les polítiques públiques, cal canviar la manera de prendre les decisions sobre el què i el com.

Aquest fet evidencia que la jerarquia actual de l'estructura del govern no és l'adequada en aquest nou context. La cerca d'una nova manera de governar, d'introduir elements de participació de les dones comporta un camí a explorar (Pujol, 2007:15), del qual s'esperen:

- Polítiques més completes i millor formulades.
- Decisions més acceptades.
- Suports per portar a terme acords.
- Espais d'aprenentatge i de pedagogia que generin capital social i, per tant, confiança.

La participació de les dones millora i reforça els processos participatius (Pujol, 2007:15), en la mesura que hi aporta:

- Veure la situació de forma més completa.
- Treballar amb un estil diferent.
- Conèixer el punt de vista de les dones i els temes que afecten la quotidianitat.
- Fer paleses les necessitats de les dones i reconèixer que les seves necessitats són diverses.
- Generar xarxes de capital social, amb ampliació de les possibilitats d'integració i de desenvolupament de les dones.

A l'hora de participar en els marcs formals, les dones hi troben altres obstacles afegits (Pujol, 2007:17-18):

- La disponibilitat i la distribució de l'ús del temps. La participació de les dones és una triple càrrega que s'afegeix a l'activitat laboral i a la familiar. Les dones solen disposar de menys temps lliure per poder participar.
- Les estructures organitzatives no sempre compten ni amb les necessitats, ni amb les aportacions de les dones, i no es faciliten els canals adients per poder articular-ne la participació.

- Hi ha mecanismes de participació que no tenen en compte ni les preferències, ni les dificultats de les dones.
- Els temes de debat en els espais de participació formals són de poc interès per a les dones.
- Les dones tenen una certa tendència a considerar que les seves aportacions no són valuoses. El nivell d'autoestima o d'autoreconeixement del valor de les seves aportacions és baix.
- La manca de formació i/o d'experiència a l'hora de participar és, a vegades, un obstacle.
- A les entitats i als grups de dones el lideratge és un concepte qüestionat, la qual cosa dificulta la pràctica i l'experiència per assumir iniciatives en altres espais de participació més amplis.
- I per acabar aquesta llista, cal tenir en compte el poc suport a les iniciatives de les dones.

Aquestes són algunes de les causes per les quals el nivell de participació de les dones és baix en tots els sectors, tant en el públic, com en l'empresarial o l'associatiu. En els òrgans i els processos participatius municipals també és així.

La baixa participació de les dones és un dèficit democràtic, que comporta perdre coneixement, possibilitat d'aprenentatge i de formulació de polítiques més completes, amb el conseqüent perill d'oblidar les preocupacions de les dones.

Aquesta feina de promoure la participació de les dones s'ha de desenvolupar a nivell individual, reflexionant cada persona sobre quina pot ser la seva aportació en el seu dia a dia per tal d'afavorir a aquesta mancança participativa. També com a col·lectivitat i des de diferents sectors (públic, privat i no lucratiu).

A nivell col·lectiu, trobem diverses propostes (Pujol, 2007:19):

- Superar les reticències a assumir el lideratge. Viure'l com a part del compromís personal, per part de les dones, buscar i trobar la manera d'exercir un lideratge des de la identitat de dona.
- Analitzar i compartir amb altres dones la forma de superar la dificultat pràctica i fer propostes operatives des de l'àmbit local.

- Treballar en xarxa (xarxes de relacions, de suport, d'entitats, etc.).

Les xarxes es basen en les relacions entre persones; persones que poden mobilitzar i comprometre altres persones, organitzacions i col·lectius.

Dedicar esforç a tenir i mantenir contactes i compartir petits projectes, facilitarà la construcció d'una densa xarxa.

- Assegurar l'actualització de la informació sobre la situació de les dones.
- Difondre dades i crear estat d'opinió, de manera que es mantingui el tema de gènere a l'agenda política.
- Atorgar al seguiment de les polítiques vers les dones una posició prioritària.
- Fer ús de les noves tecnologies, que permeten una flexibilitat i un nivell d'accés que les fa molt atractives per a les dones.

I pel que fa a l'administració local, segons Pujol (2007:20) cal:

- Donar suport al teixit associatiu de forma estable. No únicament per tenir una xarxa d'entitats disposades a participar, sinó per facilitar l'existència i el treball entre entitats.
 - Revisar els mecanismes de participació.
- a) Facilitant suports pràctics per reduir els impactes de la triple càrrega. Per exemple: escoles bressol, transport més flexible, diversificació d'horaris. Considerar noves tecnologies com aliades per apropar-se als diferents col·lectius.
 - b) Revisant els temes a debat, utilitzant metodologies més senzilles i repensant els sistemes per decidir les temàtiques de la participació.
 - c) Potenciant les polítiques de paritat, tot i ser una mesura polèmica, que són útils per visualitzar i per tenir diferents referents sobre la presència de les dones en els llocs de decisió i de representació. Pensar mesures de conciliació.
 - d) Fomentant la recerca. Promoure campanyes informatives i de conscienciació, i programes formatius.

- e) Pensant les temàtiques des de la transversalitat i no des de la sectorialització. No pensar únicament polítiques per a les dones, sinó des del punt de vista de les dones.
- f) Dissenyant, des dels ajuntaments, projectes de participació per promoure el paper i la presència de les dones.

2.4. El voluntariat

I ja per últim, m'agradaria fer una breu explicació sobre el voluntariat social, ja que al llarg de la meua recerca, he pogut observar que moltes de les dones que participen de l'associacionisme a Vic ho fan de forma voluntària o bé han conegut a aquetes associacions començant una pràctica de voluntariat.

Segons Armengol² per voluntariat s'entén tan un conjunt d'actituds o disposicions personals com una forma organitzada de presència i acció social. Segons l'autor és la història del pas de la filantropia, o de la caritat més primària, a la exigència de justícia i reivindicació de la realització social de drets més o menys proclamats i definits. És el pas d'una actitud virtuosa, i a vegades paternalista, a una actitud fonamentada en la participació social i el ple exercici d'una ciutadania responsable.

L'autor proposa com a definició "acción de interés no particular, que se desarrolla de forma gratuita, sin ninguna contraprestación económica, en el tiempo libre de la persona voluntària y por motivaciones diversas".

El sentit i l'espai actual del voluntariat queda expressat en la Declaració Universal Sobre el Voluntariat aprovada en el Congrés Mundial de la International Association for Volunteer Effort (IAVE) celebrat a París l'any 1990, on es defineix el voluntariat (Trilla, 2009:290) de la forma següent:

- És una decisió voluntària que es basa en les motivacions i opcions personals.
- És una forma de participació activa de la ciutadania en la vida de les comunitats humanes i les ciutats.
- Es manifesta generalment en una acció i en un moviment organitzat dintre una associació.

² Citat a Trilla (2009:286-287)

- Respon als principals desafiaments d'una societat que busca aconseguir un món més just i pacífic.
- Contribueix a l'enfortiment d'un desenvolupament social i econòmic més equilibrat, inclús en la creació de nous llocs de treball i noves professions.

I on es proclama la fe en l'acció voluntària com a força creativa i medidora:

- Per respectar la dignitat de tots, reconèixer la capacitat de cada persona per viure la seva pròpia vida i per exercir els seus drets humans.
- Per construir una societat més humana i més justa, afavorint igualment una cooperació mundial.

I ja per acabar, dir que el voluntariat és un fenomen social important i valorat, impulsat per persones que han pres una opció solidària i que dediquen una part del seu temps lliure a ajudar als altres i a realitzar accions de dinamització social.

Part pràctica

Aquesta part pràctica està composta pels objectius del treball i la metodologia que he seguit durant la meva recerca, partint dels elements teòrics exposats anteriorment i la relació que aquests tenen amb la realitat investigada.

3. Objectius del treball

- Conèixer la participació de les dones a la ciutat de Vic
- Crear un producte que permeti visibilitzar la participació de les dones a Vic, on s'explica el funcionament de les associacions existents i l'experiència vivencial de les participants
- Investigar sobre les formes de participació del gènere femení

4. Metodologia

Tipus d'estudi

El meu estudi es tracta d'un treball basat en converses de caràcter etnogràfic, ja que em baso amb les entrevistes personals formulades a les dones que formen part de l'associacionisme vigatà i l'observació de les seves dinàmiques per tal de realitzar després una recollida de dades concretes i pertinents.

Participants

Per decidir quines eren les participants del meu projecte, primer de tot em vaig posar en contacte amb la tècnica d'Igualtat de l'Ajuntament de Vic que em va proporcionar un llistat amb totes les associacions que hi ha de dones i per a dones a la ciutat de Vic i les dades de contacte que ella tenia enregistrades d'alguna de les membres dels grups.

Aquestes dones conformen un grup molt heterogeni, ja que he entrevistat a persones de totes les edats, procedències, situacions, amb diversos recursos i amb multiplicitat de motivacions a l'hora de participar.

He optat per entrevistar a un mínim de dues participants de cada associació i per tan quedem representades totes les dones que formen part del teixit associatiu de Vic. Per fer l'entrevista de coneixement de les entitats he utilitzat un format de caràcter més

tècnic³, i per això he escollit entrevistar a les dones de les quals tenia un contacte previ i seguidament, les entrevistes de les participants de cada grup⁴, han estat elegides gràcies a les persones responsables de cada associació i també seguint el meu criteri de donar una visió diferent de la que em podien donar aquestes, com pot ser el grau de participació, el sentit que les dones entrevistades donen a participar de l'entitat, etc.

Per tal de visibilitzar quines han estat les dones protagonistes del meu Treball Final de Grau faig un breu resum del perfil d'aquestes dones, per obrir al lector les observacions pertinents i conèixer no només les veus de cada una de les participants, sinó com han estat aquestes entrevistes. Per facilitar aquesta informació, seguidament introdueixo una taula amb les diferents entrevistes que he realitzat, tenint en compte que la majoria eren individuals a excepció d'algunes que hi havia dues participants. També explicitar que concretament dues de les entrevistes les he fet per correu electrònic⁵ (la de l'Anna, participant de l'Espai Familiar la Caseta, i la d'una participant anònima del Cercle de Dones Nimfes d'Aigua), les quals no estan presents en requadre següent.

<p>Entrevista 1</p> <p>Escola de la Pau Dones</p>	<p>Anna, Membre de l'associació Casal Claret i responsable del projecte Escola de la Pau Dones. Persona dinàmica i agradable. De procedència catalana.</p> <p>Espai: Casal Claret de Vic (C/ de la Ramada, 14). Espai on es realitzen les activitats de l'Associació.</p> <p>Durada: 45 minuts.</p> <p>Dades: Entrevista Inicial per tal de recollir la pertinent de l'entitat.</p> <p>Reflexió: Es mostra amb molt bona disposició per ajudar-me i em lliure tota la informació necessària.</p>
	<p>Sanae, de 29 anys, voluntària i</p>

³ Veure Annex 1

⁴ Veure Annex 2

⁵ Veure Annex 3

<p>Entrevista 2</p> <p>Escola de la Pau Dones</p>	<p>participant del projecte Escola de la Pau dones. Persona discreta i atenta. De procedència marroquina.</p> <p>Espai: Casal Claret de Vic (C/ de la Ramada, 14).</p> <p>Durada: 1 hora aprox.</p> <p>Dades: Entrevista vivencial com a participant del projecte.</p> <p>Reflexió: M'explica la seva experiència com a voluntària amb poques paraules però de forma molt clarificadora.</p>
<p>Entrevista 3</p> <p>Associació Mares de llet: grup de suport a l'alletament matern d'Osona</p>	<p>Laura, membre i assessora de l'Associació Mares de llet. Persona vital i tendra. De procedència catalana.</p> <p>Espai: ETC (Espai de Teatre i Cinema de Vic, Passeig de la Generalitat, 46). Espai on fan les trobades amb les integrants del grup.</p> <p>Durada: 3 hores aprox.</p> <p>Dades: Realitzo l'entrevista inicial per tal d'obtenir les dades de l'entitat, però també faig una observació participant, per tal de visualitzar la dinàmica del grup i formar part de l'experiència viscuda. Entrevista molt informal.</p> <p>Reflexió: Recalcar la importància d'observar el funcionament de l'entitat com a una participant més i de formar part d'un espai distès i formador a la vegada, on observo que les dones es senten còmodes i lliures per expressar la seva maternitat.</p>
<p>Entrevista 4</p> <p>Associació Mares de llet: grup de suport a l'alletament matern d'Osona</p>	<p>Júlia, de 27 anys, participant de l'Associació Mares de llet tots els dimecres de 15:00 a 17:00. Persona que es troba dins del meu cercle d'amics, propera i honesta. De procedència catalana.</p>

	<p>Espai: ens trobem a casa meva.</p> <p>Durada: 2 hora aprox.</p> <p>Dades: Entrevista vivencial com a participant del projecte i amiga.</p> <p>Reflexió: El fet de que ens coneixem fa que es creï una conversa fàcil i entenedora, on les dues ens sentim lliures per establir una entrevista del tot informal, on la confiança regna i les paraules sorgeixen soles i plenes de significat.</p>
<p>Entrevista 5</p> <p>Associació MILEVA per a l'eradicació de la violència de gènere i familiar</p>	<p>Nel, fundadora de l'Associació MILEVA. Persona acollidora i lluitadora. De procedència catalana.</p> <p>Espai: ens trobem a casa seu per preferències de l'entrevistada.</p> <p>Durada: 4 hores aprox.</p> <p>Dades: En aquest cas li realitzo les dues entrevistes, la més tècnica i la més vivencial, a la mateixa persona, degut a la confidencialitat que demana la temàtica de la violència de gènere.</p> <p>Reflexió: Establim una comunicació inexplicable entre dues persones desconegudes que es troben bé juntes, cosa que ens permet no només fer les preguntes estrictes de l'entrevista formulada anteriorment, sinó parlar de la seva vivència. Capto l'essència del que em vol transmetre.</p>
<p>Entrevista 6</p> <p>Safareig de dones de l'Associació Veus Diverses</p>	<p>Anissa, membre de l'Associació Veus Diverses i responsable del projecte Safareig de Dones. Persona riallera i hospitalària. De procedència marroquina.</p> <p>Espai: Ens trobem a casa seu per preferències de l'entrevistada. Durant l'entrevista també hi està present la Montse, una altra membra de l'entitat.</p>

	<p>Durada: 2 hores aprox.</p> <p>Dades: En aquest cas li realitzo les dues entrevistes, la més tècnica i la més vivencial, a la mateixa persona, degut a que durant el transcurs de l'entrevista capto un seguit de dades que em semblen interessants pel producte final i a la manca de temps.</p> <p>Reflexió: A part de realitzar les preguntes ja preparades de l'entrevista, parlem d'aspectes com la immigració i el procés d'inclusió de les persones nouvingudes que em fan plantejar una discussió interna interessant com a persona interessada en aquestes temàtiques i com a educadora social.</p>
<p>Entrevista 7</p> <p>Espai Familiar la Caseta</p>	<p>Glòria i Anna, membres de l'Espai Familiar la Caseta. Persones molt obertes i entusiastes. De procedència catalana.</p> <p>Espai: ETC (Espai de Teatre i Cinema de Vic, Passeig de la Generalitat, 46). Espai on fan les trobades amb les integrants del grup.</p> <p>Durada: 3 hores aprox.</p> <p>Dades: Realitzo l'entrevista inicial per tal d'obtenir les dades de l'entitat, però també faig una observació participant, per tal de visualitzar la dinàmica del grup i formar part de l'experiència viscuda. Entrevista molt informal.</p> <p>Reflexió: En aquest cas també formo part participant de la dinàmica del grup i això m'ajuda a reflexionar sobre l'alternativa a l'educació convencional que plantegen. També prenc consciència de l'emprenedoria que em mostren.</p>
<p>Entrevista 8</p> <p>Espai Familiar la Caseta</p>	<p>Farida, participant de l'Espai Familiar la Caseta. Persona reservada i amb poc coneixement de la llengua catalana. De</p>

	<p>procedència marroquina.</p> <p>Espai: ETC (Espai de Teatre i Cinema de Vic, Passeig de la Generalitat, 46). Espai on es troba amb les altres integrants del grup.</p> <p>Durada: 30 minuts aprox.</p> <p>Dades: Realitzo l'entrevista més vivencial. N'extrec poques dades degut a la dificultat de la llengua, però que em semblen molt significatives.</p> <p>Reflexió: La llengua és un obstacle i em respon a totes les preguntes amb monosíl·labs, però m'ajuda a entendre el perquè ha estat important per ella aquest espai i sobretot pel que fa en el seu procés d'inclusió a la ciutat.</p>
<p>Entrevista 9 Cercle de Dones Nimfes d'Aigua</p>	<p>Glòria, membre i fundadora del Cercle de Dones Nimfes d'Aigua. Persona espiritual i afectuosa. De procedència catalana.</p> <p>Espai: ETC (Espai de Teatre i Cinema de Vic, Passeig de la Generalitat, 46). Espai on fan les trobades amb les altres membres del grup.</p> <p>Durada: 3 hores aprox.</p> <p>Dades: Realitzo l'entrevista inicial per tal d'obtenir les dades més tècniques i entendre el funcionament d'un cercle de dones.</p> <p>Reflexió: em fa copsar perfectament la necessitat que ha estat per ella crear un cercle de dones i em fa reflexionar sobre aquests espais femenins que som capaces de forjar les dones on parlar de les nostres inquietuds i on desenvolupar-nos i créixer col·lectivament i personalment.</p>
<p>Entrevista 10</p>	<p>Núria, tècnica d'Igualtat de l'Ajuntament de Vic i membre del Consell de Dones. Persona treballadora i única. De</p>

<p>Consell de Dones de Vic</p>	<p>procedència catalana.</p> <p>Espai: ens trobem el VicDones Siad-Osona (C/ de la Llotja, 1).</p> <p>Durada: 1'5 hores aprox.</p> <p>Dades: En aquest cas li realitzo les dues entrevistes, la més tècnica i la més vivencial, a la mateixa persona, ja que crec que com a tècnica d'Igualtat de l'Ajuntament de Vic, i per tant amb un gran contacte amb les associacions de dones de Vic, em podrà donar una visió més global de com funcionen aquestes entitats.</p> <p>Reflexió: Degut a que ja ens coneixem, ja que jo he realitzat les meves pràctiques de 4t d'Educació Social al servei VicDones, la conversa és molt fàcil i interessant. Em dona no només la seva visió com a membre del consell sinó com a tècnica d'Igualtat i això m'ajuda molt a dotar de significat conceptes com participació ciutadana i democràcia participativa.</p>
<p>Entrevista 11</p> <p>Associació Mares Enllaç</p>	<p>Maria, membre de l'Associació Mares Enllaç. Persona col·laboradora i complidora. De procedència catalana.</p> <p>Espai: ens trobem al Col·legi Escorial de Vic (C/ Joaquina Vedruna, 6).</p> <p>Durada: 1'5 hores aprox.</p> <p>Dades: En aquest cas li realitzo l'entrevista més tècnica que m'ajuda entendre els orígens de l'entitat i la necessitat de crear aquesta interacció entre mares autòctones i mares novingudes per el desenvolupament igualitari dels seus infants.</p> <p>Reflexió: No coneixia gaire el funcionament de l'entitat i per tant no només he realitzat les preguntes estrictes de l'entrevista, sinó que li he deixat l'espai perquè ella m'expliqués la finalitat de l'associació.</p>

<p>Entrevista 12 Associació Mares Enllaç</p>	<p>Aziza, 20 anys, medidora de l'Associació Mares Enllaç. Persona optimista i activa. De procedència marroquina.</p> <p>Espai: ens trobem al Col·legi Escorial de Vic (C/ Joaquina Vedruna, 6).</p> <p>Durada: 1'5 hores aprox.</p> <p>Dades: Li realitzo l'entrevista més vivencial, que m'ajuda a recollir la seva veu i la seva experiència personal.</p> <p>Reflexió: Em transmet frescor, optimisme i ganes d'aprendre. Observo que les seves ganes d'aprendre l'han fet créixer molt i arribar a on està ara. Per la seva edat, té molt clar que educar vol dir acompanyar i donar les eines perquè les persones es desenvolupin autònomament.</p>
--	---

Taula 1. Participants en la recerca

Instruments

Per fer la meua recerca al voltant de la participació i l'associacionisme de les dones a Vic he utilitzat tres instruments. Per una banda, he analitzat diferents documents que m'han permès contextualitzar la temàtica per, seguidament, poder contrastar amb les dades extretes del segon instrument, que són les entrevistes. Aquestes entrevistes han estat semi-estructurades amb un guió previ, tot i que en alguns moments he pogut modificar al llarg de l'entrevista. Això m'ha permès recollir informació sobre esdeveniments i aspectes subjectius d'aquestes dones: creences i actituds, valors o coneixements, que d'altra manera no hauria tingut al meu abast. Per últim també he fet observacions, en molts casos participant, ja que m'he implicat en la situació que observava. Aquesta observació ha estat recollida amb la tècnica del diari de camp, on he anotat cada una de les entrevistes i les sensacions que he percebut de manera que m'ha ajudat a estimular el pensament reflexiu propi.

Tot i que he utilitzat aquests tres instruments per recollir les dades de la meua recerca, he decidit, per aspectes ètics, no adjuntar-los en el meu TFG. Primer de tot, pel que fa a les entrevistes, moltes d'elles no es van poder enregistrar perquè les entrevistades van preferir no utilitzar la gravadora. I jo, com a investigadora, he volgut respectar les preferències de les protagonistes, perquè considero molt important assegurar el benestar de les persones que estic coneixent i per tant, interpretant. És per això que no he pogut fer la transcripció d'aquestes. Pel que fa al diari de camp, és un recull de totes les entrevistes que he realitzat, on hi he expressat totes les meves sensacions i pensaments després de realitzar les entrevistes. Com que és un recull de dades molt personal, he decidit no incorporar-lo i fer un petit resum de les observacions a la Taula 1, destacant la informació més rellevant per al treball.

Categorització

Quan vaig començar a fer la recerca, vaig decidir primer de tot realitzar les entrevistes, per tal de fer un recull de frases significatives per mostrar com són les entitats en les quals participen les dones de Vic, com participen aquestes i quin valor els hi dona la ciutadania i la ciutat en general. D'aquí és d'on van sortir els tres eixos vertebradors del producte final: *Associacionisme en clau de dona*⁶, que pretenen visibilitzar la participació de les dones a Vic a través de les associacions. Aquests són els següents: les veus de les entitats en la ciutat, que seria l'àmbit d'actuació de les diferents associacions; les associacions als ulls dels altres, que és la implicació de la ciutat i la ciutadania en aquestes organitzacions; i el sentit de trobar-se que explica el sentit que donen aquestes dones a participar dins de les entitats. En aquest producte final he volgut respectar al màxim la veu de les dones entrevistades, per tal de donar una visió real i pròxima a la ciutadania del què pensen les pròpies protagonistes.

Seguidament, per realitzar el procés de categorització he cregut necessari establir diferents temes claus que sorgeixen durant la fonamentació del marc teòric i en les dades extretes de les entrevistes a les dones. Les unitats d'anàlisi escollides són les següents: àmbits d'actuació, implicació de la ciutat i la ciutadania, el sentit que donen les dones a participar i el grau de participació dins les pròpies associacions (usuàries versus beneficiàries). Aquestes unitats d'anàlisi m'ajudaran a donar resposta a un dels objectius del meu treball final de grau: investigar sobre les formes de participació del gènere femení. En la categorització hi he afegit una quarta unitat d'anàlisi, perquè

⁶ Veure Annex 4

quan he començat a triangular les dades he vist la necessitat d'introduir un punt que parlés sobre el grau de participació de les dones, aspecte que no havia tingut en compte en els tres eixos vertebradors inicials, per tal de poder analitzar totes les dades que havia obtingut. Tot i així, aquest últim apartat, no està inclòs dins del producte final, ja que he pensat que de cara a fer una difusió a la ciutat i a les pròpies associacions no és necessari ni important visualitzar el grau de participació de les protagonistes, ja que és una dada més interna, que m'ajudarà pel que fa a la investigació a comprovar quina és la implicació d'aquestes dones.

En l'apartat següent del meu TFG, es pot trobar l'anàlisi i la triangulació de les dades extretes de les entrevistes, l'observació i el marc teòric, tenint en compte també el diari de camp (punt 5).

5. Discussió

Àmbits d'actuació / Les veus de les entitats en la ciutat

Primerament amb centraré en els àmbits d'actuació de les diferents associacions, tot i que haig de remarcar la dificultat que m'ha suposat cercar en la bibliografia existent una classificació clara pel que fa a la tipologia d'associacions. És per això, que he seguit breument la proposta de Marchioni (2001).

Pel que fa a Vic, no he pogut recollir cap dada d'una associació de tipus general exclusivament per a dones, sinó que considero que set de les vuit entitats estudiades es troben en el grup d'associacions de tipus sectorial. Dins d'aquest grup, la classificació que fa Marchioni (2001) no em serveix a l'hora de representar els àmbits d'actuació, ja que es fa difícil establir una catalogació tan genèrica. És per això, que he optat per seguir el meu propi criteri. En l'únic aspecte que coincideixo amb Marchioni (2001) és pel que fa a l'educació, tot i que la meua forma de veure aquest àmbit és diversa a la seva, jo no em baso només en el fet de que siguin AMPES, sinó que tinguin una vessant educadora. En la ciutat de Vic hi ha tres entitats centrades en l'educació, aquestes són: Associació Mares de Llet, que fan un acompanyament a l'alletament matern a les mares i per tant plantegen una pràctica educacional: Espai Familiar la Caseta, on es fa un suport al procés de creixement dels infants per part de les implicades; i l'Associació de Mares enllaç, que he considerat dins l'àmbit educatiu per dos motius, perquè estan situades dins l'escola i perquè és un projecte de l'alumnat nouvingut.

Un cop he establert aquest barem, m'adono que la majoria d'entitats podrien estar dintre l'àmbit d'actuació de l'educació, ja que tots pretenen educar en el sentit ampli de la paraula, alguns a les pròpies participants i d'altres a la ciutadania.

Pel que fa a aquest primer grup que he anomenat anteriorment, també la podria relacionar amb el que Liñeira (2009) manifesta que les dones es troben en major nombre en aquelles associacions dedicades a la cura (associacions de pares i mares, les de drets humans i cooperació, les de caritat o ajuda social, les protectores d'animals, i les associacions de malalts i familiars malalts).

La següent taxonomia la faig seguint la tipologia d'associacions que he trobat dins la ciutat de Vic. Per una banda, hi hauria les associacions que treballen temàtiques d'immigració, on també s'hi troba una gran majoria de col·lectiu de dones immigrades que viuen a la ciutat. Aquestes són Escola de la Pau Dones i Safareig de Dones. La

primera segueix la finalitat d'acollir i acompanyar a persones i col·lectius especialment vulnerables, en risc d'exclusió social degut a la greu situació de crisi que pateixen. I la segona pretén compartir experiències i realitzar un suport d'acollida a aquest col·lectiu de dones immigrades.

Un altre grup inclouria les associacions destinades a treballar aspectes de gènere. Mileva, seria una associació que es centra en l'eradicació de la violència de gènere i familiar i també he inclòs en aquest grup al Cercle de dones del remei, que tot i que no està constituïda com a associació, i per tant formaria part del grup que també té en compte Marchioni (2001) de grups no formals però que poden tenir gran rellevància social, ja que considero que totes les temàtiques que es comparteixen tenen molt a veure amb el fet de ser dones, com ara el cicle menstrual, l'autoconeixement personal, etc.

I per últim, ja amb un caire institucional, el consell de dones, que forma part dels diferents consells de ciutat que es van establir a Vic i que té com a finalitat crear un espai on recollir les inquietuds ciutadanes i les qüestions d'interès per a les dones a través de la participació ciutadana. Tal i com explica Martínez (2005) són estructures de participació ciutadana institucionalitzades, que permeten incidir, en major o menor grau, en les decisions dels poders polítics públics.

Per concloure aquest punt crec que és adient evidenciar la dificultat per establir criteris de classificació i també dir que al final m'he basat en l'aspecte de per a qui van dirigides les associacions i les temàtiques que les representen.

Implicació de la ciutat i de la ciutadania / Les associacions als ulls dels altres

Pel que fa a la implicació de la ciutat i de la ciutadania, extrec que la majoria de les participants parlen d'una mancança de suport per poder tirar endavant el dia a dia de les entitats.

Una anàlisi que he pogut fer des de la meva observació, ha estat la manca d'espais propis que tenen aquestes associacions a la ciutat. Moltes d'elles, per exemple, Mares de Llet, Espai Familiar la Caseta i el Cercle de Dones Nimfes d'aigua fan les seves trobades en diferents dies a la setmana al mateix espai (ETC, Espai de Teatre i Cinema de Vic). Això dificulta l'apropiació dels espais com a símbols identitaris de cada entitat. Moltes de les participants també expressen que els espais no són els adequats, com aclareix l'Anna, membre de l'Espai Familiar la Caseta:

“No pot aplegar més d'un nombre determinat de famílies ja que l'espai on estem se'ns fa petit. A més li falta llum natural, un petit espai exterior que poguéssim sortir directament i un lavabo al mateix pis on està l'espai”

D'altres també expressen la seva preocupació per la falta de professionals i de voluntariat. Sanae expressa que:

“Són necessaris més voluntaris”

O més suport professional per dur a terme les activitats diàries de l'entitat com m'explica l'Anna, membre de l'Espai Familiar la Caseta:

“Tot i això ens agradaria que hi hagués més suport de tipus professional, però en aquests moments és inviable”

Totes les associacions que he estudiat, són entitats petites, amb poc recursos humans i econòmics, que funcionen molt per donar resposta el seu dia a dia, i tot i que algunes participants expressen l'interès d'arribar a més gent, la gran majoria veu difícil poder atendre a més persones en aquesta situació actual. Tal i com diu Núria Muñoz, tècnica d'Igualtat de l'Ajuntament de Vic:

” En el teixit associatiu o ets una entitat molt potent que hi pots tenir una persona al davant o sinó a nivell de voluntariat doncs és més resoldre una resposta del moment o en la programació diària de l'entitat”

Per altra banda, i degut a aquesta manca d'un espai propi que he comentat anteriorment, la Farida, que participa de l'Espai Familiar la Caseta em diu:

“A mi m'agradaria que obris les seves portes més dies a la setmana”

I Sanae, voluntària de Escola de la Pau Dones, remarca:

“Trobo a faltar disposar de més hores. Tots els tallers són d'un dia a la setmana i les dones diuen que és insuficient”.

Una de les característiques del món associatiu en general és la debilitat econòmica. Les associacions es poden finançar a través de recursos propis que generen amb la dinàmica associativa (quotes de socis, activitats per recaptar fons, Merchandising, etc.) i també a través de recursos aliens, ja sigui a través de l'Administració pública (subvencions, convenis, etc.) o mitjançant fonts privades (donacions, sponsors, etc.).

La majoria d'entitats analitzades no tenen gaire recursos econòmics, es financen a través d'alguna subvenció i de la quota de socis, és per això que la Júlia, participant de l'Associació Mares de Llet, em comenta:

"...si tinguessin més recursos econòmics podrien fer moltes més activitats..."

O Nel, de Mileva:

"Som poca gent i hi ha poques subvencions, això ens deixa en una situació molt limitada"

Molt sovint, i sobretot en l'estat de crisi econòmica que ens trobem actualment, molts Ajuntaments deixen de donar recursos econòmics a entitats de la ciutat, ja que necessiten "retallar" pressupostos. Això fa que moltes entitats es quedin sense aquest suport, tal i com ens comenta Aziza, de l'Ass. Mares Enllaç:

"Les AMPE's s'han ofert a pagar i s'interessen per la continuïtat del servei ara que l'Ajuntament ha deixat de donar suport econòmic"

Una frase que em va dir la tècnica d'Igualtat de l'Ajuntament crec que és molt adequada i que els Ajuntaments haurien de tenir més en compte:

"Els espais de participació són molt diferents si tenen algun pressupost associat"

Pel que fa al valor que se'ls hi dóna a aquestes associacions, concretament a Vic, és força baix. Jo no crec que això sigui donat perquè els ciutadans i ciutadanes no valorin la feina que fan sinó per desconèixer de la seva existència i la seva programació com a entitat. Jo mateixa, que sóc de Vic des de fa 27 anys desconeixia moltes de les entitats de dones que hi ha Vic, que aquest Treball Final de Grau m'ha donat l'oportunitat de conèixer en profunditat.

La Júlia, de l'Ass. Mares de Llet diu:

"La ciutadania no crec que les valori, la gent no té gaire en compte que és un voluntariat i que fan una bona feina"

I Anna, membre de la Caseta:

"L'associació la poden conèixer persones més implicades en moviments socials, però en general no es coneix"

Tal i com diu Pujol (2007), cal més implicació dels agents socials que conformen la ciutat i des de l'administració pública, i això es pot fer donant suport al teixit associatiu

d'una forma més estable, no únicament per tenir una xarxa d'entitats disposades a participar, sinó per facilitar l'existència i el treball entre entitats.

Per últim, m'agradaria concloure aquest apartat en explicitar que potser aquestes entitats no tenen molta repercussió a la ciutat, però són espais d'empoderament per les dones que hi participen i aquest fet ja és dotat de molt significat, ja que això a la llarga augmentarà la seva influència en la realitat de la que estan envoltades

El sentit que donen les dones a participar / El sentit de trobar-se

Seguidament exposaré l'anàlisi pel que fa el sentit que té per les dones participar en les entitats, tenint en compte que la participació no és tan sols un dret ciutadà i un mandat constitucional, sinó que és una filosofia, una manera d'actuar o una forma més completa d'entendre la democràcia.

Les dades extretes de les entrevistes, m'han ajudat a identificar en quatre dimensions el sentit que donen aquestes dones el fet de participar, o dit en altres paraules, què és el que busquen quan participen, sempre pensant que no puc generalitzar, sinó que el meu estudi es centra amb la mostra de dones que he entrevistat de la ciutat de Vic.

La primera dimensió seria la recerca d'un espai on compartir experiències entre nosaltres. Segons Murillo (2003) les dones cerquem espais de trobada i intercanvi i d'aprenentatges on realitzar demandes concretes sobre problemàtiques que ens afecten per formar part del col·lectiu femení, en cada context determinat. Diferents participants han exposat aquestes idees al llarg de les entrevistes.

Júlia, participant de l'Ass. Mares de llet recalca la importància del fet de compartir experiències amb altres dones, que es troben en situacions semblants, fet que l'ajuda a no sentir-se sola:

“Trobar un espai on poder estar amb gent que li està passant el mateix que tu, que està vivint el mateix que tu i veure que no ets l'única que et passen certes coses...”

En canvi l'Anna, que també busca aquest espai per compartir i sentir-se compresa, ressalta la importància de que el grup estigui format només per dones:

“El fet que només siguem dones fa que puguis parlar més obertament i que les altres mares t'entenguin.”

La segona dimensió posa el sentit en l'ajuda, en l'altruisme de les dones. L'altruisme és un comportament que procura el bé a altres persones de forma desinteressada. Aquesta categoria està molt lligada amb l'empatia, ja que les persones empàtiques tenen la capacitat de "posar-se en el lloc dels altres". Segons les respostes de les participants i les observacions que he anat fent durant la recerca, crec que l'ajuda és un tema fonamental per les dones i la majoria se senten plenes pel fet d'oferir la seva ajuda a altres persones i poder ajudar a través de les seves experiències de vida.

Pel que fa a l'Aziza, membre de l'Ass. Mares Enllaç, m'explica que per ella:

"El fet de donar un cop de mà a mi sempre m'ha agradat. I el tema social i l'educació"

Nel, de Mileva per l'eradicació de la violència de gènere i familiar, ens expressa la seva forma de participar a través de les següents afirmacions:

"Després de donar ajuda et sents complet"

"La dona és més solidària, tenim tendència a pensar més amb els altres"

Sanae, voluntària de l'Escola de Pau Dones, expressa que:

"A Marroc jo estava en una associació per dones, a mi m'agrada molt ajudar. Si el lloc fos només d'homes també ajudaria"

La tercera dimensió, està relacionada amb el creixement personal, l'enriquiment de les dones per desenvolupar-se com a individus. Així ho expressa una dona que ha contestat l'entrevista de forma anònima que participa al Cercle de Dones Nimfes d'Aigua:

"Assisteixo al cercle per enriquiment i creixement personal i també per relacionar-me socialment amb altres dones"

O la Farida, participant de la Caseta, que m'explica que la seva participació li ha servit per l'aprenentatge de la llengua catalana.

"La Caseta m'ha servit per aprendre el català"

L'última dimensió, té a veure en el sentit de buscar un espai on relacionar-se amb altres dones, molt comentat durant totes les entrevistes, com s'exemplifica amb el comentari de Sanae, voluntària de l'Escola de Pau Dones:

“Abans no treballava, estava tot el dia a casa i aquest era un moment per estar amb dones i trencar amb la monotonia. He buscat una cosa per conèixer gent i sortir de casa”

En general, tal i com l'autora Murillo de la Vega (2003) analitza, les dones procuren trobar espais i llocs plurals i alternatius als límits que els ofereix l'àmbit domèstic, on poder tenir temps per elles mateixes, relacions amb altres dones i intercanvi d'experiències.

El grau de participació

L'últim apartat que vull introduir en aquesta discussió, és el grau de participació de les dones de Vic dins les associacions, per dir-ho d'una altra manera, les formes que tenen de participar o el com ho fan.

Començaré per parlar dels termes usuàries i beneficiàries dels quals ens parla Murillo (2003). Pel que he pogut analitzar durant la recerca i sobretot gràcies a l'observació i a les converses que he tingut amb les dones. Elles comparteixen que la major part de les dones que es troben dins l'associacionisme ho fan com a beneficiàries, que són les que es beneficien de les activitats dutes a terme per l'associació però no es comprometen ni en col·laborar en l'organització de l'entitat ni s'impliquen en les decisions. L'altre grup reduït, seria el de les usuàries que si assumeixen responsabilitats dins l'associació.

La majoria d'associacions de dones de Vic tenen poc personal, això fa que poques persones es responsabilitzin de fer molta feina i aquest fet pot perjudicar a les entitats, ja que com diu Marchioni (2001), avui en dia pocs participen en moltes coses i molts en cap. Aquesta situació no és bona ni per uns ni per els altres, ja que uns pocs carreguen amb la responsabilitat i el pes i els altres deleguen. Sovint també, moltes d'aquestes persones transiten amb altres entitats o bé han de conciliar aquesta vida associativa amb la criança dels seus infants i el món laboral.

El procés comunitari, segons Marchioni (2001), treballa perquè hi hagi moltes persones participant poc (per no convertir la participació en una concentració de poder), però tenint la possibilitat de ser i sentir-se part del procés en la seva globalitat.

Pujol (2007) comenta que en les entitats i als grups de dones el lideratge és un concepte qüestionat, la qual cosa dificulta la pràctica i l'experiència per assumir

iniciatives en altres espais de participació més amplis. Pel que fa al lideratge dins de les associacions i segons algunes veus de les participants, els homes i les dones tenen una forma diferent de participar. Per exemple, la Júlia de l'Ass. Mares de Llet diu:

“Crec que les dones sabem parlar molt més en cercle, estar en cercle i comunicar-nos de tu a tu, horitzontalment i els homes valoren més el lideratge de voler ser els protagonistes del que estan parlant...”

D'altres, com la participant del Cercle de Dones Nimfes d'Aigua parla d'una energia femenina:

“L'energia femenina és diferent respecte a la dels homes” i “Crec que totes les dones del cercle tenim el mateix protagonisme i totes participem activament”

Segons Aziza, medidora de l'Ass. Mares enllaç:

“Les dones tenim més ganes de fer, d'aportar idees... les dones som més participatives”

A nivell més individual les participants també han mostrat la seva forma de participar i la gran majoria senten que la seva participació és activa:

“Moltes vegades em quedo una mica el marge, ja que les assessores són les professionals, però quan es fa un col·loqui jo també hi dic la meva”. Júlia, Ass. Mares de Llet.

“Sóc una dona que participo activament, parlo amb les dones i elles tenen confiança amb mi” Sanae, voluntària d'Escola de la Pau Dones.

Ja per últim, remarcar la gran presència de persones voluntàries que es troben dins les associacions de dones a Vic. La gran majoria funcionen gràcies a les voluntàries que fan tasques educatives o de suport (Escola de la Pau Dones i l'Ass. Mares enllaç) i d'altres són les mateixes associades les que fan aquesta tasca (Espai Familiar la Caseta, Ass. Mares de Llet i Mileva per l'eradicació de la violència de gènere i familiar).

Per exemple, la metodologia d'Escola de la Pau Dones, com he pogut llegir en el seu projecte, s'alimenta i es nodreix dels sabers tant de les persones voluntàries, com de les persones que en participen: “Per a ser monitor o monitora en aquesta escola no es requereix titulació acadèmica sinó de titulació humana, la que compartim totes les

persones quan estem disposades a donar-nos i reconèixer autoritat en la relació de *donar-rebre* al mateix temps”.

Moltes de les persones que he entrevistat també han format part d'aquest voluntariat, o bé van conèixer poder conèixer l'associació a través de ser voluntàries , o s'han fet voluntàries després de participar en l'entitat.

Per exemple, l'Aziza va començar fent voluntariat a l'Ass. Mares Enllaç i ara es troba com a assalariada dins la mateixa entitat,

“Vaig començar com una cosa voluntària i de formació durant 6 mesos i després em van contractar com a medidora”

O com també m'explica la Sanae durant la seva entrevista a l'Escola de Pau Dones:

“Vaig conèixer l'Associació gràcies a fer voluntariat. Necessitaven una noia marroquina que sabés parlar català per a fer classes d'alfabetització”

Algunes de les associacions que he entrevistat ara mateix es troben en una situació poc activa, no per falta de motivacions, sinó perquè tenen poc personal, manca de temps i són persones que participen en d'altres espais de la ciutat, i per tant assumeixen moltes responsabilitats. Un exemple seria Safareig de Dones, que es troba en una situació més inactiva, tot i que continuen funcionant com a referents i realitzant tasques d'acompanyament amb les dones nouvingudes. El Consell de dones s'ha tornat a reactivar, no ha deixat d'estar mai en funcionament, però cal tornar a posar sobre la taula, com deia Núria la tècnica d'igualtat, el fet de crear una estructura més comarcal com a espai de trobada de totes les entitats de dones i per a dones de la comarca d'Osona.

6. Conclusions

Un cop finalitzat el Treball Final de Grau, són moltes les emocions i les sensacions que transpira el meu cos. Observant el trajecte transcorregut, el procés que he anat seguint durant aquests mesos i els resultats obtinguts em sorgeixen moltes conclusions. Moltes d'elles positives, d'altres en forma d'autocrítica, de veure tot allò que no ha anat bé, l'aprenentatge que n'extrec, l'experiència de tirar endavant una recerca i de poder penetrar dins les veus i les mirades de totes les dones que han format part del meu treball. És per això, que veig necessari estructurar aquesta part final de les conclusions, per tal de poder aprofundir en cada una d'aquestes vivències i d'aquests aprenentatges. D'aquí sorgeix la divisió següent, diferenciada en quatre blocs:

- Reflexions entorn als objectius plantejats
- Possibilitats i límits del treball
- Procés d'aprenentatge
- Relació del meu TFG amb l'Educació Social

Reflexions entorn als objectius plantejats

Quan em vaig plantejar fer el Treball Final de Grau sobre la participació i l'associacionisme de les dones a Vic vaig tenir molt clar quin era el meu objectiu principal, un objectiu que he perseguit durant tot el desenvolupament del treball i que no he perdut de vista en cap moment, el fet de visibilitzar la participació de les dones a la ciutat de Vic. Aquest objectiu pretén evidenciar un fet. El que aspirava no és fomentar la presència i el paper de les dones a la ciutat, perquè considero que presents ja hi som, sinó que el que desitjava és una presència visible i empoderada de les dones a les associacions, i també, un canvi de mirada que permeti veure quin és el paper de les dones.

Considero que aquest objectiu ha estat assolit, ja que he realitzat un producte final anomenat *L'associacionisme en clau de dona*⁷ on qualsevol individu, sigui o no de la ciutat, pot comprendre i conèixer quin és el teixit associatiu de les dones a Vic. És un producte gràfic on no només s'hi pot veure les dades més tècniques de les entitats que componen aquest marc associatiu, sinó que aprofundeix en les vivències de les dones

⁷ Veure Annex 4

que hi participen, a través de les seves veus, posant èmfasi en les experiències pròpies i fent que les dones prenguin protagonisme com a agents socials de participació activa. Per tant, no és un recull d'entitats purament informatiu, sinó que pretén reconèixer i visibilitzar la història col·lectiva de la qual formen part aquestes dones i les xarxes que creen en la seva vida comunitària.

El segon objectiu no ha estat tan present al llarg del treball, sinó que l'he anat confeccionant a mesura que he anat llegint bibliografia relacionada, que he realitzat entrevistes i observacions. En definitiva, la pregunta m'ha sorgit durant el procés del treball i prenent consciència de la manca de bibliografia que hi ha sobre el com participen les dones. Aquesta pregunta, em va despertar moltes altres preguntes, i he volgut anar investigant sobre el tema. Crec que les entrevistes realitzades m'han ajudat molt a interpretar el com i el perquè participen les dones de Vic i tot i que d'aquesta recerca no en puc donar un resultat generalitzat, sí que m'ha permès veure similituds i representacions concretes pel que fa a la mostra estudiada. D'aquesta manera he pogut assolir el meu segon objectiu, que era investigar sobre les formes de participació del gènere femení, concretament pel que fa a la ciutat de Vic.

Com a conclusions més rellevants que extrec de l'anàlisi pel que fa a la forma de participar de les dones de Vic són que la major part d'associacions són de tipus sectorial i que les dones es troben en major nombre en aquelles associacions dedicades a la cura. En general són associacions petites amb poc personal, pocs recursos i tenen poc suport de la ciutadania i els polítics. Pel que fa al sentit que li donen a participar està enfocat a la recerca d'un espai de trobada on compartir experiències, l'altruisme, el creixement personal i la interacció amb altres dones. I també observo que la major part de les dones que formen part de l'associacionisme femení ho fan com a beneficiàries i que el voluntariat és una peça clau pel dia a dia d'aquestes entitats.

Més endavant, en l'apartat de possibilitats i límits faré algunes reflexions sobre els resultats de la recerca i les possibles investigacions futures.

Possibilitats i límits del treball

Possibilitats i límits? Gran pregunta la que se'm planteja en aquests moments. Estic segura que la recerca plantejada anteriorment té moltes possibilitats i també té limitacions, ja que considero que una recerca concreta pot estar enfocada de mil

maneres diferents ja que el que persegueix són les inquietuds de l'autor o autora que la realitza i en el moment concret en què decideix realitzar-la. I, com que totes som diferents, segurament el meu veí, hagués enfocat la recerca a buscar les dades quantitatives de dones que estan participant a la ciutat de Vic agafant una mostra representativa de tots els perfils de dones que hi ha a la ciutat, i la veïna, hagués volgut saber quina participació política tenen aquestes a nivell institucional, però personalment això no és el que jo volia interpretar i analitzar.

És per això que, entenent que cap mètode és perfecte o ideal, sinó que tots pateixen limitacions i ofereixen avantatges, he escollit fer una anàlisi qualitativa de les dades recollides a través d'entrevistes a les participants de les entitats.

Una de les limitacions de la recerca, és el caràcter tan personal que han pres aquestes entrevistes, fet que m'ha dificultat poder incloure al treball totes aquestes converses que he establert amb elles que m'han ajudat a donar resposta als objectius de la recerca. Les dones entrevistades m'han donat accés a una informació molt valuosa però alhora molt personal. Aquí és on he tingut el meu dilema, ja que volia respectar la seva confidencialitat i és per això, que no introduixo les entrevistes de forma textual, sinó que només faig un recull de les frases que prenen algun significat pel meu anàlisi. Per altra banda, tampoc he introduït el diari de camp, ja que en aquest parlo des de la meva visió subjectiva de les entitats i crec que no és rellevant adjuntar-lo a la recerca, sinó introduir només les dades que he considerat importants. Haig de dir, que en tot moment, el tema de la ètica, m'ha suposat una reflexió personal, però també m'ha ajudat a capacitar-me alhora de buscar opcions per visualitzar les dades que he obtingut sense adjuntar el material sencer.

Per una banda, aquest fet, ha estat una limitació, però per l'altra, considero que ha estat una experiència personal molt rica que m'ha permès endinsar-me i formar part d'aquesta col·lectivitat.

Segurament, si pogués continuar amb la investigació, intentaria penetrar més enllà de les institucions formals, com són les associacions, intentant indagar sobre si hi ha més grups no formals a la ciutat, que no estan constituïts però que també formen part d'aquesta participació ciutadana. Degut a la desconeixença de si existeixen o no aquests grups informals de dones, m'ha estat difícil aprofundir en la recerca. Però, ja que aquesta pretenia visibilitzar la participació de les dones a Vic, considero que el fet de haver pogut excloure algun grup format per dones de la ciutat, és una limitació.

Un altre aspecte a tenir en compte, està relacionat amb els instruments que he utilitzat. Potser una altra manera de saber com participen aquestes dones, hagués estat realitzant un qüestionari a totes les beneficiàries de les entitats, a les sòcies i també a la ciutadania en general. D'aquesta forma hagués pogut extreure una sèrie de resultat quantitatius que m'haguessin ajudat a veure què en pensen els vigatans i vigatanes de Vic de la participació de les dones a la ciutat. Tot i així, veia molt difícil establir un qüestionari sense haver realitzat totes les entrevistes que he dut a terme durant el treball, ara, un cop acabades i interpretades, potser seria més capaç de efectuar un qüestionari amb unes preguntes tancades que responguessin alguns dels meus objectius. Haig de dir però, que el tema de la participació, és un assumpte molt ampli que té moltes possibles respostes i em seria difícil seguir el criteri adequat a l'hora de pensar amb les possibles preguntes. M'ha mancat temps per poder indagar més sobre la temàtica.

Pel que fa al marc teòric, ha estat una de les parts més dificultoses del treball. M'ha estat molt difícil trobar bibliografia dedicada a la temàtica i ordenada de forma comprensible. He conegut diferents autors i autores, molts d'ells i elles desconeguts/es per mi i d'altres coneguts/es, però m'ha estat molt difícil establir un ordre i una classificació alhora d'introduir la teoria. Considero també, que hi ha molta bibliografia escrita des de diferents departaments de la Generalitat de Catalunya, o sigui documentació institucional de la participació política de les dones Catalunya, però poca documentació pel que fa el teixit associatiu de Catalunya i concretament del municipi estudiat, que és Osona. Això m'ha dificultat avançar en la recerca, a part de comprovar la manca de documentació referent el tema estudiat. Crec que és un buit bibliogràfic important i que s'ha de donar més veu a aquest teixit associatiu compost per les dones a nivell d'empoderament de la ciutadania, ja que no tota la participació ciutadana és política, sinó que hi ha una participació important feta pel poble i per al poble.

Procés d'aprenentatge

Sincerament, i ara que em permeto mirar enrere i analitzar les meves expectatives inicials, quant ens van presentar a la Universitat en què consistia el TFG a mi no em va despertar res. Despertar res en el sentit literal de la frase, no sabia què volia fer, com enfocar-ho, què plantejar-me, com començar... No ser si tots els estudiants es van trobar en la mateixa posició que jo, però vaig deambular amb aquesta idea durant

massa mesos. Durant les sessions de tutoria amb la Núria Simó, la meva tutora, semblava que les idees prenen força i la motivació anava "in crescendo". Tot i així, a nivell individual, m'ha estat difícil endinsar-me en el meu TFG, trobar-li sentit, donar-li valor. Ha estat, quan he iniciat el treball de camp, a interactuar amb les dones, quan he començat a viure experiències en la pròpia pell a través de les entrevistes, que he començat a trobar el rumb a seguir. Les entrevistes han estat la clau de tot el procés, amb elles no només he agafat l'energia necessària per emprendre el meu TFG, sinó que ha estat quan realment he pres consciència de quina és l'energia femenina que mou el món. Una energia potent però silenciosa a la vegada. Una energia plena de significats, viscuda des de la col·laboració, la solidaritat, l'altruisme i les ganes de compartir. M'he sentit una dona més dins d'aquest viatge, tot i que tinc clar que les protagonistes són elles. Elles m'han dotat de la força necessària per despertar en mi aquest interès, per voler aprendre més sobre la participació que aquestes pregonen dins la ciutat. Ha estat una experiència gratificant i m'ha faltat temps. Temps per llegir més, per conèixer més, per penetrar més dins de les vides i les motivacions d'aquestes dones.

En aquest capítol pretenc fer una mirada al propi procés d'aprenentatge, el que he anat ordenant mica en mica un cop hi he estat submergida. És per això, que no he seguit les pautes que demana un treball com el que he realitzat, no he estat ordenada, no he començat pel principi i he acabat pel final, però sí que he trobat el meu propi ordre dins del desordre, aquell que m'ha permès sentir-me a gust.

Vaig començar a un ritme lent, buscant informació en la bibliografia de les biblioteques i buscant coses molt concretes, cosa que em feia difícil la recerca. No sabia què buscar i què trobar... però llegia i em començava a impregnar dels conceptes, tot i que sense dotar-los de sentit encara. El sentit ha agafat força després, un cop ja estava introduïda en la matèria, un cop ja havia realitzat entrevistes, un cop el que buscava ja tenia un sentit per mi, perquè pretenia donar resposta a dubtes i inquietuds que em sorgien en el moment. És per això que considero que el procés ho és tot i que perquè aquest procés tingui sentit no ha de tenir final, ja que sinó se'm acabarien les ganes d'aprendre més. Així que, potser sí que ara he finalitzat el meu TFG, però no el meu procés d'aprenentatge. Això només m'ha despertat les ganes d'aprendre, de conèixer, d'adquirir capacitats, de saber interpretar més enllà de les paraules, de conceptualitzar realitats, etc. Considero, per tant, que és un procés bonic. I si, haig de ser sincera, hi ha hagut molts moments en què creia poc amb el que feia, en què no veia clar que pogués acabar el meu treball, en què el que llegia no responia cap dubte, etc. Però em llevava l'endemà, i tot el que en un moment concret no havia tingut sentit, prenia un

altre rumb per dotar de significació les paraules i els fets. Així que per mi, el procés, és això, és caure i tornar-te aixecar, és llegir i rellegir per trobar el perquè de les paraules, és convertir el no res en alguna cosa que per a tu té un gran significat.

En definitiva, no sé si el meu procés és o ha estat el que s'esperava de mi, però jo estic contenta, ja que no només he après molt en aquest treball pel que fa als meus objectius de la recerca, sinó que he après a comprendre que el procés és el tot i a la vegada el res que m'ha ajudat a tirar endavant el meu Treball Final de Grau. Concloent aquest aparat dir que considero que atorguem significat al que aprenem com a part de la realitat en què vivim, ja que som éssers capaços d'escollir en funció del que ens motiva i els que ens interessa.

Relació del meu TFG amb l'Educació Social

Primer de tot m'agradaria comentar que considero que aquest treball m'ha donat eines i visions diferents a les que tenia abans d'iniciar-lo. Parlo d'eines, perquè he après a usar diferents instruments per tal de conèixer realitats concretes, això m'ha ajudat a tenir visions diverses sobre com interpretar les necessitats que té un col·lectiu concret, en el meu cas, les dones.

Ressaltar la gran importància que té per mi el treball comunitari com a educadora social, aquell que em permet entendre una població, localitzada territorialment, i prendre consciència de les seves necessitats i quina és la seva identitat pròpia. Aquesta ha estat, una de les inquietuds que he intentat respondre, conèixer la realitat concreta de les dones de Vic pel que fa a la seva participació en el teixit associatiu. Això m'ha ajudat a comprendre la importància que té establir una xarxa socioeducativa com a articulació de la comunitat que estigui representada per les diferents entitats, però també pel que fa a les administracions i els professionals, ja que som els agents responsables d'aprofitar les potencialitats de canvi de les comunitats existents i també de valorar les seves característiques identitàries. És per això, que com a futura educadora, aposto per aquest treball comunitari, per aquest treball en xarxa que permeti transformar col·lectivitats i donar-los veus dins la comunitat.

Un altre aspecte que he après i que crec que és essencial de cara a la meua tasca com a educadora en un futur pròxim, és el foment de la participació ciutadana, pensada en clau d'inclusió. Amb això em refereixo a que tots els col·lectius hi siguin representats, en que es consideri el respecte cap a les diferències, que es tingui en

compte la igualtat d'oportunitats en l'accés a aquesta participació i que estigui encaminada a una transformació social pensada per les persones i amb les persones.

Per altra banda, i molt relacionat amb els aspectes anomenats anteriorment, considero que com educadora vull difondre una educació per a l'empoderament de les persones i els col·lectius, de manera que aquests prenguin consciència de les seves capacitats i potencialitats i que això els ajudi a realitzar canvis en si mateixos i amb l'entorn que els envolta. Crec que és des d'aquest punt de vista, i com a persones acompanyants, que els individus podem aconseguir canvis reals en les nostres accions i dins de les nostres comunitats. Personalment, no puc entendre la meva tasca com a professional sense tenir en compte aquest empoderament de la ciutadania i ha estat a través de veure pràctiques d'empoderament de les protagonistes del treball que he pogut reforçar el meu pensament envers aquest aspecte.

També considero que si jo prenc consciència del meu poder, entès com a capacitats i potencialitats, pel que fa a la meva tasca educativa, també hauré de posar en pràctica l'autocrítica, aquella que em permeti modificar actituds, veure les meves limitacions i ser capaç de veure el meu pensament i les meves idees com a un fet variable i modificable capaç d'adaptar-se a les diferents experiències viscudes.

Com a conclusió de caràcter més personal, però encarada a la meva futura professió, aquest treball m'ha despertat un interès en augment pel col·lectiu de dones, ja que em permet identificar-me amb elles, establir relacions d'iguals i entendre les seves perspectives, fet que em remou i de cara al futur em fa plantejar que la meva professió podria anar encarada a treballar diàriament amb aquestes dones, i ser una veu més per visualitzar el paper que aquestes tenim dins la societat i per crear espais de relació que ens permetin viure el nostre gènere en igualtat d'oportunitats.

Ja per últim, i a nivell més acadèmic, m'agradaria dir que aquest treball engloba un recull dels aprenentatges realitzats durant la carrera, alguns amb més incidència que d'altres i també sent conscient d'algun buit que he pogut observar com a estudiant, per exemple pel que fa amb el col·lectiu de dones. Començant per l'educació inclusiva de Paulo Freire com a procés en el qual l'individu és subjecte de drets per desenvolupar, interactuar individual i col·lectivament per transformar la realitat en una relació dialèctica que ens va ensenyar el professor Joan Soler. Passant per conèixer quines són i com funcionen les organitzacions d'Institucions Socioeducatives, com ara les associacions, amb la professora Carme Aligué. Seguint per entendre concepcions com lideratge, altruisme, etc. per comprendre com actuem els individus transmès per la

professora Pilar Prat a l'assignatura de Pedagogia Social. Indagant amb els diferents mètodes d'investigació social que tenim el nostre abast per tal d'usar-los correctament i adaptar-los a les nostres necessitats que ens ha explicat la professora Núria Simó. En definitiva, em deixo molts aprenentatges i una gran part del professorat que ha fet possible aquest camí, quasi de tots ells, he après alguna cosa, a vegades a través de la teoria, de la forma d'educar, d'una mirada comprensiva, d'un gest motivador, d'una conversa, d'una advertència a temps... Gràcies a això i al meu bagatge personal, em considero amb la capacitat per afrontar el meu futur com a professional, sempre tenint en compte que el procés no és acabat, sinó que està en continu canvi.

7. Bibliografia

- Folgueiras, Pilar (2009). *Ciudadanas del mundo. Participación activa de mujeres en sociedades multiculturales*. Madrid: Editorial Síntesis, S.A, p. 30.
- Garcia, Lúdia; Cárdenas, Maribel (2007). *Desenvolupant el dret de les dones: àmbits d'intervenció de les polítiques de gènere*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, p. 199-231.
- Giménez, Carlos (2002). "Dinamización comunitària en el ámbito de la inmigración". Dins: Maria Jose Rubio Martin i Silvina Monteros Obelar. *La exclusión social. Teoría y práctica de la intervención*. Madrid: CCS, p. 45.
- Heras, Pilar; Fernández, Eva (2008). *La acción política desde la comunidad*. Barcelona: Graó, p. 22.
- Liñeira, Robert (2009). *La participació política i associativa de les dones i els homes a Catalunya: diferències i similituds*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, p. 27-36.
- Maquieira, Virginia (1995). "Asociaciones de mujeres en la Comunidad Autónoma de Madrid", en Ortega, Margarita (dir.), *Las mujeres de Madrid como agentes de social*, Instituto Universitario de Estudios de la Mujer. Madrid: Universidad Autónoma de Madrid, p. 263-338.
- Marchioni, Marco (2001). *Comunidad, participación y desarrollo. Teoría y metodología de la intervención comunitària*. Madrid: Editorial Popular, p. 26-27.
- Martínez, Eva (2005). *Genero, constitución y estatutos de autonomía*. Madrid: recull els continguts presentats al Congreso Internacional "Género, Constitución y Estatutos de Autonomía.
- Murillo de la Vega, Soledad (2003). *Ciudadanía activa. Asociacionismo de mujeres*. Madrid: Diverses associacions editores.
- Pujols, Pilar (2007). *La participació de les dones en els municipis*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, p. 14-20.
- Rappaport, Julian; Swift, Carolyn F; Hess, Robert (1984). *Studies in empowerment: Steps toward understanding and action*. New York: Haworth Press.

- Trilla, Jaume (1998). *Animación sociocultural. Teorías, programas y ámbitos*. Barcelona: Ariel, p. 286-287.

8. Annex